

Masarykova Univerzita

Filozofická fakulta

Seminář dějin umění

Dějiny umění

Seminární práce pro předmět Proseminář: Architektura (forma a funkce)

Téma: Fallingwater House, Frank Lloyd Wright

Autor práce: Babora Němcová

Brno 2018

OBSAH

Úvod.....	3
Popis stavby a základní informace.....	3
Hlavní dům	5
Křídlo pro hosty	6
Začátky a japonské umění	6
Organická architektura.....	7
Objednavatelé a osud vily	8
Závěr	9
Bibliografie	10
Obrazová příloha	10

ÚVOD

Tato seminární práce se bude zabývat stavbou z pozdějších let života amerického architekta Franka Lloyda Wrighta. Jedná se o dobu, kdy se zvyšoval růst populace a byl na architektky vytvářen nátlak, aby navrhovali obytné domy a velké budovy v poměrně masovém měřítku (podíváme-li se například do Chicaga). Frank Lloyd Wright však na tyto požadavky rezignoval a soustředil se především na rodinné domy mimo centrum měst. Usiloval o to, aby učinil krajinu krásnější právě díky jeho stavbám. **Spojoval** své filozofické myšlenky a ideje ohledně architektury **jako spojníkem** mezi člověkem a přírodou s praxí.

Po první světové válce byly Spojené státy americké ve velice dobré ekonomické situaci. Důvodem dobře finančně prosperujících Spojených států je jejich neúčast v první světové válce, po které mnoho evropských států hradilo ztráty¹. Mimo to, přinesl velký přínos rozvoj automobilového průmyslu.

Ve 30. letech vzniká v přírodní rezervaci v přírodě vila, kterou navrhl Frank Lloyd Wright jako zakázku pro rodinu Kaufmanových. Jedná se o skvělou budovu pro vysvětlení principů a způsobů organické architektury, kterou Wright velice prosazoval.

POPIS STAVBY A ZÁKLADNÍ INFORMACE

Stavba se nachází na jihozápadu státu Pensylvánie ve Spojených státech amerických v přírodní rezervaci Bear Run u řeky, která nese stejné jméno, přibližně 70 km od města Pittsburgh. Výkres návrhu vily Wright představil mezi lety 1934–1935 (obr. 1).² Se stavbou se začalo na přelomu let 1936-1937, křídlo pro hosty bylo následně dostavěno v roce 1939 (obr.

¹ Šťastná Viola, *Japonské vlivy v architektonickém díle F. L. Wrighta a Miese van der Rohe, Srovnání vily Tugendhat v Brně a Waterfall House v Bear Run* (bakalářská diplomová práce), Masarykova Univerzita Filozofická fakulta 2011 s. 12.

² Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

2).³ Náklady na celou stavbu v té době činili 155 tis. dolarů (ekvivalent v roce 2012 – 2,6 mil. Dolarů.)⁴

Základy domu stojí nad vodopádem a na skále u vodopádu. Svými meruňkově namalovanými zdmi nijak nevyčnívá spíše naopak. Dům svým vzhledem ukazuje možnosti železobetonu, demonstruje velmi blízký vztah k přírodě, vyjádřeným souborem tří výrazně přesahujících konzolových teras, které vypadají, že levitují nad sebou navzájem a také nad vodopádem. Konzolové skládání pater a horizontální rozložení stavby Wright využil například ve stavbě Robie House (obr. 3) nebo Malcolm Willey House.

Frank Lloyd Wright s radostí objevoval možnosti a vlastnosti všech materiálů, které si vybíral pro stavby. Většinou použil jeden nebo kombinaci dvou primárních materiálů.⁵ U prvních staveb využíval kámen a cihly, poté ve 20. letech při navrhování usonských domů (Usonia – ideální decentralizovaná společnost podle F. L. Wrighta⁶) využíval především dřevo a zdivo (kvůli finanční dostupnosti, a aby podpořil ideu Usonie). Pro vilu Fallingwater House byla posílena železobetonová konstrukce kombinovaná s kamenným zdivem.⁷ Železobetonová konstrukce byla pro vilu zvolena díky své pevnosti, a tudíž odolnosti vůči zemětřesení.⁸ Fallingwater House je postaven ze čtyř hlavních materiálů – kámen, beton, ocel, sklo. Pro silnější propojení vily a přírody působí rohy stavby otevřeně. Dojem vyvolávají velká okenní skla, která v rozích nemají výrazné dělení.⁹ Na červeno namalovaná tenká železná konstrukce mezi okny vede vertikálně z prvního patra až do třetího, zesiluje tím celkový výraz budovy. Aby Wright ještě posílil myšlenku organické architektury, využil kameny ze starého kamenolomu blízko od samotné stavby. Byly teda částečně využity lokální materiály, které nabízelo okolí. V kamenolomu pracovali místní dělníci. Plán domu zdůrazňuje podkladovou řadu paralelních stěn a základových pilířů, které podporují statiku

³ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018. Při opakování poznámky, resp. stejného zdroje, jej necitujte znovu, ale zkracujte formou „ibidem“ či „tamtéž“. Viz normu např. čas. Umění či našich Opuscul.

⁴ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

⁵ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 136.

⁶ Kolman Daniel, *Urbánní utopie* (diplomová práce), Univerzita Karlova Filozofická fakulta 2006 s. 44.

⁷ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 136.

⁸ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 136.

⁹ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 207.

hlavního prostoru domu (obr. 4).¹⁰ Jeden z těchto nosníků se liší materiálem, je z kamene. Tento nosník do výšky pokračuje ve formě kamenné věže, okolo které se rozprostírají další patra.

Wright dům postavil tak, aby čelil třicet stupňů východně od jihu a poskytoval dynamický úhlopříčný pohled na dům jak z vjezdu, tak z ploché skalní římsy pod pády.¹¹ Učinil z toho tak velice jednoduše fotogenickou architekturu.

HLAVNÍ DŮM

Hlavní dům rodiny Kaufmanových je složen ze tří odstupňovaných geometrických těles na třech úrovních a centrální kamenné věže s komínem. Rozpíná se do stran do přírody díky velkým otevřeným terasám z železobetonové konstrukce a působí, že roste zevnitř směrem ven. Vila je přístupná z příjezdové cesty a mostu. Dále pak se za hlavním domem nachází garáž, ubytování pro služebnictvo a dům pro hosty s bazénem.

Z příjezdové cesty člověk uvidí poměrně malé schované vstupní dveře. Jsou prosklené a zvýrazňují je červené železné konstrukční pruhy. Dveře rámuje z obou stran tlusté kamenné zdi. Při vstupu do budovy se musí vystoupit tři schody a vejde se do prvního patra. V první patře se nachází jeden velký otevřený pokoj (obr. 5). Wright zde spojil obývací pokoj, jídelnu, knihovnu a vstupní halu do jednoho, pouze kuchyň je oddělena. Takové první patro je typickým prvkem Wrighta především v jím navržených préríjních domech.¹² Nábytek byl navržen speciálně pro vilu F. L. Wrightem (obr. 6).¹³ Wright navrhl židle s půlkruhovou opěrkou, nicméně jak Kaufmannovi brzy zjistili, byly značně nepohodlné a kvůli nerovné podlaze nebyly stabilní. Tyto židle tak byly brzy nahrazeny praktičtějšími.¹⁴ Toto je jeden z příkladů, kdy dal Wright přednost vzhledu před funkcí. Zajímavým prvkem a dalším vnímavým a kreativním způsobem, jak spojit stavbu s přírodou, je schodiště, které vede z obývacího pokoje k řece (obr. 7). Vstup na schodiště je otevřen a šum řeky vytváří v pokoji ještě příjemnější atmosféru. Vodopád má jednu důležitou funkci, je totiž zdrojem pitné vody. Wright proto navrhl z obývacího pokoje vedoucí schodiště, po kterém je možno sejít a nabrat

¹⁰ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 207.

¹¹ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 207.

¹² McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 207.

¹³ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 204.

¹⁴ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

si pitnou vodu přímo u vodopádu.¹⁵ Dále v obývacím pokoji se nachází krb, který jakoby je součástí zdi. U krbu se nachází kus skály, na které stojí celá vila. Wright původně chtěl dát tento cíp odříznout, ale nakonec ho ponechal, protože před stavbou tam Kaufmanovy pořádávali pikniky.¹⁶

V druhém patře směřuje schodiště ke dveřím do hlavní ložnice. Dveře jsou silné dřevěné a vedou od podlahy až ke stropu.¹⁷ Vedle se nachází další pokoj a šatna (obr. 8). Největší plochu druhého patra zabírají otevřené terasy. O patro výše se nacházíme v nejvyšším podlaží vily, zde už je pouze studovna další terasy.

KŘÍDLO PRO HOSTY

Dům pro hosty se nachází jakoby za hlavním domem. Musí se k němu vystoupat po schodech, která jsou zajímavým stupňovitým způsobem zastřešené. Budova je mnoho menší než hlavní vila pro rodinu Kaufmanových, ale komfort pro jejich přátele a návštěvu Wright zajistil výborně. U domu s meruňkovými zdmi se nachází bazén. Kolem bazénu se nachází otevřená terasa s kamennou podlahou. Okolí domu je opatřeno a okrášleno o zatravněnou zahrádkou.

ZAČÁTKY A JAPONSKÉ UMĚNÍ

Frank Lloyd Wright byl synem kazatele, a proto se jejich rodina neustále stěhovala. Z tohoto důvodu Wright nedokončil žádnou školu. To však Wrightovi na vědomostech neubralo, jelikož si informace doplňoval samostatnou četbou. Četl teoretické spisy od architektů jako byli Gottfried Semper, John Ruskin, Viollet-Le-Duc a další.¹⁸ Získal praxi v kanceláři Adler & Sullivan, která byla známá svými moderními návrhy budov, které byly oproštěné od tradičních prvků.¹⁹

¹⁵ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

¹⁶ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 214.

¹⁷ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 219.

¹⁸ Šťastná Viola, *Japonské vlivy v architektonickém díle F. L. Wrighta a Miese van der Rohe, Srovnání vily Tugendhat v Brně a Waterfall House v Bear Run* (bakalářská diplomová práce), Masarykova Univerzita Filozofická fakulta 2011 s. 17.

¹⁹ Šťastná Viola, *Japonské vlivy v architektonickém díle F. L. Wrighta a Miese van der Rohe, Srovnání vily Tugendhat v Brně a Waterfall House v Bear Run* (bakalářská diplomová práce), Masarykova Univerzita Filozofická fakulta 2011 s. 18.

Roku 1914 se stala ve Wrightově životě drastická osobní tragédie. Wright se následně přestěhoval do Japonska, kde dostal příležitost na velkou zakázku. Důvody k přestěhování byly tedy jak osobní, tak pracovní.²⁰ Založil zde vlastní kancelář a budoval svou kariéru. V Japonsku F. L. Wright navrhl a nechal postavit několik moderních budov, které i přes to zajímavým způsobem zobrazovaly japonskou tradici jako například Hotel Imperial v Tokiu. Wright obdivoval japonský cit pro krásu a cit pro přirozenou spojenost mezi budovou a přírodou. Po návratu do Spojených států amerických navrhl Wright vilu Fallingwater House, kde dal myšlence spojení člověka s elementy přírody nový význam. Japonská kultura velmi napomohla utříbit Wrightovi jeho filozofii o organické architektuře.

ORGANICKÁ ARCHITEKTURA

Wright, jako zakladatel organické architektury, vysvětloval tento termín takto: „Organický znamená pravdivý – ve filozofickém smyslu podstatný – všude tam, kde se celek má k části jako část k celku a kde se povaha materiálu, povaha účelu, povaha celkového provedení projevuje jako nutnost. Z této povahy vyplývá, jaký charakter může člověk budově propůjčit.“²¹

Pojem organická architektura se dá laicky pochopit, ale pro pochopení významu pojmu Wrightovy organické architektury se musí zajít více do hloubky. Slovem „organická“ se dá pěkně vysvětlit jednoslovná reference na komplexní syntézu principů, které byly zjevné ve Wrightově architektonické kariéře.²² Občas sám Wright nahrazoval a obměňoval pojem organická architektura například za „natural logic“ – tedy přírodní logiku, avšak nejradši upřednostňoval organickou architekturu.²³ Wright při navrhování budov přemýšlel tak, aby dal důraz na dojem svobody, a především upevňoval vztah mezi člověkem a jeho okolím.

Wrightova filozofie o organické architektuře nesmí být zaměňována s jeho jedinečným, expresivním a osobitým stylem.²⁴ Jako profesor doufal, že jeho studenti a také další architekti nebudou napodobovat jeho stavby, ale vytvoří si vlastní styl.²⁵

²⁰ Šťastná Viola, *Japonské vlivy v architektonickém díle F. L. Wrighta a Miese van der Rohe, Srovnání vily Tugendhat v Brně a Waterfall House v Bear Run* (bakalářská diplomová práce), Masarykova Univerzita Filozofická fakulta 2011 s. 18.

²¹ Haas Felix, *Architektura 20. století*, Praha 1978 s. 464.

²² Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 134.

²³ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 134.

²⁴ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 135.

²⁵ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 135.

V knize *In the realm of ideas*²⁶ spojuje spisovatel myšlení Wrighta s gotickými architekty. Stejně jako gotičtí stavitelé měl Wright intuitivní pochopení, jak integrovat architektonický výraz s praktickým strukturálním konceptem.²⁷ Tato intuice byla výsledkem celoživotní zvědavosti a vstřebávání studia přírody. V tomto slova smyslu nejde o přírodu jako faunu a floru, ale spíše jako poselství struktury růstových forem, které mohou být chápány jako základ.²⁸ Propojení architektury s přírodou velice nenásilnou a přirozenou cestou se stala inspirací pro budoucí architekty. Wright si stál za tím, že principy organické architektury se neshodují s žádným konkrétním stylem, ale mohou se přizpůsobit každému architektonickému řešení.²⁹

OBJEDNAVATELÉ A OSUD VILY

Edgar Jonas Kaufmann byl úspěšný podnikatel v Pittsburghu, který patřil mezi zakladatele firmy Kaufmann's Department Store.³⁰ Rodina Kaufmannova vlastnila mimo jiné přibližně 1900 akrů kolem řeky Bear Run. Zde stála jejich letní dřevěná chata, jejíž stav se zhoršoval. Edgar Jonas Kaufmann mladší, začal chodit na Wrightovu školu architektury Taliesin v listopadu roku 1934. Stejněho roku rodiče navštívili svého syna v Taliesin a nabídli zakázku Frank Lloyd Wrightovi. V listopadu roku 1934 přijel F. L. Wright na místo nad vodopádem podívat a nechal topograficky změřit každý detail pozemku do posledního balvanu, poté zakázku přijal.³¹

Kaufmann měl do začátku stavby velké obavy ohledně architektovy volby materiálu pro vilu. Konzultoval to se staviteli, kteří byli také na pochybách. Železobeton byl v USA stále poněkud neobjeveným materiálem.³² Druhou Kaufmanovou pochybností bylo postavit dům nad vodopádem. Údajným přáním Edgara J. Kaufmanna bylo mít dům postavený tak, se z něj dalo dívat na vodopád. Wright tento nápad vyvrátil a přesvědčil, že postavit dům nad vodopádem bude jedinečnější a bude vzbuzovat větší zážitek. Wright například odmítal

²⁶ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988.

²⁷ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 144.

²⁸ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 144.

²⁹ Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988 s. 135.

³⁰ McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 204.

³¹ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

³² McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001 s. 207.

umístit žaluzie do pokoje pro hosta, a to i přes narušení soukromí z okolních teras. Paní Kaufmannová však na žaluziích trvala, a tak je tento pokoj jediný v domě, který je má.³³

V roce 1963 se rozhodl Edgar J. Kaufmann mladší změnit původní funkci svého dosud rodinného domu a daroval vilu Western Pennsylvania Conservancy. Jako samotný nadšenec pro architekturu se chtěl podělit s krásou vily a otevřít ji pro veřejnost. Trval však na tom, aby se z vily nestalo muzeum, ale aby bylo vše ponecháno tak, jak je.³⁴ Od roku 1966 Fallingwater house uznán jako Národní kulturní památka USA.³⁵

ZÁVĚR

Vila nad vodopádem je proslulá díky své integraci do okolní přírody. Kaufmannova vila zdůrazňuje více než kterákoliv jiná stavba možnosti organické architektury. Wright zde představil praktickou předlohu toho, co podle něj organická architektura znamená a jak by měla vypadat. Propojil stavbu a člověka s přírodou nejen metaforicky, ale reálně. Wright měl úžasnou schopnost syntetizovat všechny faktory prostředí a potřeby jak objednavatelů, tak oné přírody. Nalézal koncepty pro stavbu v různých přírodních jevech a organismech.

Pomocí železobetonové konstrukce, která byla stále novinkou v USA, byl vytvořen komplex tří nad sebou jakoby levitujících pater. Vila je řešena vkusně do detailu, například železná konstrukce mezi okny, která vertikálně dělí budovu, nosníky zabudované do skály, nebo fakt, že nábytek byl vytvořen speciálně pro vilu samotným architektem. Vznikl skvost, který je dodnes oceňován pro svou nadčasovost, krásu a rozptýlenost.

Wright byl mnohdy perfekcionista. Tato nátura se na vile ukázala například ve stavbě, která obchází rostoucí stromy, což také korespondovalo s Wrightovou oblibou v japonském umění.

³³ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

³⁴ Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.

³⁵ Doc. PhDr. Oldřich Ševčík, CSc. a další, *Architekti Programy Realizace, Paralelní texty ke studiu dějin a teorie architektury*, Praha 2011 s. 15.

BIBLIOGRAFIE

- Haas Felix, *Architektura 20. století*, Praha 1978.
- Kolman Daniel, *Urbánní utopie* (diplomová práce), Univerzita Karlova Filozofická fakulta 2006.
- McCarter Robert, *Frank Lloyd Wright architect*, Londýn 2001.
- Ševčík Oldřich a další, *Architekti Programy Realizace, Paralelní texty ke studiu dějin a teorie architektury*, Praha 2011 s. 15
- Šťastná Viola, *Japonské vlivy v architektonickém díle F. L. Wrighta a Miese van der Rohe, Srovnání vily Tugendhat v Brně a Waterfall House v Bear Run* (bakalářská diplomová práce), Masarykova Univerzita Filozofická fakulta 2011.
- Pfeiffer Bruce Brooks-Nordland Gerald, *Frank Lloyd Wright In the realm of ideas*, Carbondale 1988.
- Archizone, *Vila nad vodopádem*, <http://www.archizone.cz/stavby/vila-nad-vodopadem/>, vyhledáno 20. 4. 2018.
- Dokument, *Fallingwater house*, <https://www.youtube.com/watch?v=qvQZbC1OOZc>, vyhledáno 15. 4. 2018

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1. – Wikipedie, <https://en.wikipedia.org/wiki/Fallingwater>

Obr. 2 – Wright house, <http://www.wright-house.com/frank-lloyd-wright/fallingwater-pictures/7x-guest-house-S.html>

Obr. 3 – Wikipedie, https://en.wikipedia.org/wiki/Robie_House

Obr. 4 – Fallingwater, <https://ahsuecooper.wordpress.com/2012/10/13/fallingwater-drawings-and-plans/>

Obr. 5 – Pinterest, <https://cz.pinterest.com/pin/49680402123463372/?lp=true>

Obr. 6 – Star-Telegram, <http://www.star-telegram.com/living/indulge/indulge-getting-around/article70255642.html>

Obr. 7 – Falling for Fallingwater, <http://www.slate.com/articles/arts/architecture/2011/09/falling-for-fallingwater.html?via=gdpr-consent>

Obr. 8 – Pinterest, <https://cz.pinterest.com/pin/423549539929973030/?lp=true>